

Vroom en ingetogen

Een orthodoxe moslimvader beklagt zich over het feit dat zijn dochter op de basisschool gedwongen wordt na gymnastiekles samen met andere meisjes bloot te douchen, of in elk geval in bijzijn van blote meisjes te douchen. Volgens hem is dat in strijd met de islamitische geboden. Hij richt zich tot de Commissie Gelijke Behandeling (CGB), maar deze acht zijn klacht ongegrond. Dat staat in de Oordelenbundel 2007 (p. 104 e.v.) die de CGB op 20 juni jongstleden gepubliceerd heeft.¹ In de bundel worden ook rechtsgeleerde commentatoren aan het woord gelaten. Zo zetten Overbeeke & Vermeulen kritische kanttekeningen bij de bovengenoemde CGB-uitspraak: de commissie heeft volgens hen niet voldoende getoetst of de vader zich in redelijkheid op islamitische geboden heeft kunnen beroepen.

Een soortgelijke kwestie betreft de verplichting aan schoolkampen deel te nemen. Vooruitlopend op mogelijke klachten had een school haar *concept-Omgangscode* ter beoordeling aan de CGB voorgelegd. In uitspraak nr. 2007-77 oordeelt de Commissie dat godsvruchtige moslimouders zich niet over discriminatie mogen beklagen als de school hun dochter verplicht aan een schoolkamp deel te nemen, ook al wordt zij daar niet zo strikt gechaperonneerd als zij zouden wensen.

Anderzijds wijst de CGB een andere bepaling uit die Omgangscode af: de school wilde ouders verplichten beleefd met de leerkracht om te gaan en hem of haar uit dien hoofde een hand te geven. Aangezien orthodoxe moslims het niet gepast vinden iemand van het andere geslacht te na te komen, is zo'n voorschrift volgens de CGB een vorm van indirecte discriminatie op godsdienst. Zij mogen hun eigen etiquette volgen om de leerkracht met de nodige eguards te groeten.

Maar we keren terug naar **het ongekleed douchen in groepsverband**. We hebben het niet over de aanbevelens- of afkeurenswaardigheid van orthodoxe geloofsopvattingen. Waar het hier om gaat is *het feit* dat orthodoxe moslims zeer strikte opvattingen hebben over de ingetogenheid die mannen en vrouwen in acht moeten nemen.² Of algemener gesteld: het is nou eenmaal zo dat heel veel mensen beschroomd en terughoudend zijn in het beleven van eigen en andermans lichamelijke en seksualiteit en dat die ingetogenheid binnen sommige bevolkingsgroepen zelfs is vastgelegd in godsdienstige normen en waarden. Het gaat dus eigenlijk om twee vragen:

- a) hebben mensen er recht op dat hun schroom, terughoudendheid en behoefte aan privacy desgewenst gerespecteerd en beschermd wordt?
- b) kunnen mensen, als die ingetogenheid mede uit hun godsdienstige opvattingen voortvloeit, beroep doen op hun recht verschoond te blijven van (indirecte) discriminatie op grond van godsdienst?

Ik ben geneigd vraag a) bevestigend te beantwoorden.³ En aangezien vraag b) een verbijzondering van a) is, heb ik daarmee tegelijkertijd vraag b) bevestigend beantwoord. Maar hoe zit het als de onder a) bedoelde rechten geen juridische grondslag hebben? In dat geval is er alle reden om in elk geval de rechten ad b) te erkennen op grond van de antidiscriminatiewetgeving. Vervolgens kunnen anderen diezelfde rechten opeisen omdat ze verschoond mogen blijven van discriminatie in vergelijking met hun orthodoxe medeburgers.

Maar dit zijn natuurlijk geen absolute rechten. Er kunnen situaties zijn waarin die rechten moeten worden opgeschort. Maar dan moet de wederpartij goede argumenten te berde brengen om die rechten buiten werking te stellen. Denkend langs deze redeneerlijn, ben ik het met Overbeeke & Vermeulen eens dat de klacht van de zedige vader te lichtvaardig is afgewezen door de CGB. Vergeleken met de consideratie die zij jegens afwijkende begroetings- en afscheidsrituelen van moslimouders toont, is zij veel te rigide in haar verdediging van het nudisme dat sommige basisscholen aan hun leerlingen opleggen.

Een andere vraag is of een school die bloot douchen verplicht stelt, niet in strijd komt met artikel 29 van het internationale *Verdrag inzake de Rechten van het Kind*:⁴ 'De Staten (...) komen overeen dat het onderwijs aan het kind dient te zijn gericht op (...) het bijbrengen van eerbied (...) voor zijn eigen culturele identiteit, zijn taal en culturele waarden, voor de nationale waarden van het land waar het kind woont, het land waar het is geboren, en voor andere beschavingen dan de zijne.' Een ingetogen leefwijze behoort immers tot de culturele waarden van vele allochtone bevolkingsgroepen, terwijl een dergelijke leefwijze geenszins in strijd is met de waarden van de Nederlandse samenleving.⁵ Maar bewaking van de naleving van deze verdragsbepaling behoort niet tot de bevoegdheden van de CGB.

De tweede casus die Overbeeke & Vermeulen vermelden, betreft **de verplichte deelname aan het schoolkamp**, maar zij gaan niet op de merites van het CGB-oordeel in. Bij een gemengd kamp is niet alleen de ingetogenheid in relatie tot seksegenoten in het geding, maar ook de bescherming van de eerbaarheid van

ongehuwde dochters.⁶ Orthodoxe moslimouders wensen dat hun dochters in een seksueel-veilig opvoedingsklimaat opgroeien en maagdelijk het huwelijk ingaan. In Nederland gaat men ervan uit dat deze wens op godsdienstige normen en waarden gestoeld is: dat blijkt uit het feit dat moslimmeisjes in het Nederlandse openbaar onderwijs een hoofddoek mogen dragen om hun ingetogenheid te accentueren en hun vrouwelijke aantrekkingskracht te beperken. In een schoolkamp – dat zal niemand ontkennen – is het toezicht op de omgang tussen jongens en meisjes minder strikt dan in de normale schoolsituatie. Moslimouders taxeren terecht dat hun dochters op schoolkamp aan grotere verleidingen blootstaan om hun ingetogenheid te laten varen, en ook aan grotere risico's op het gebied van seksuele intimidatie. En gevreesd moet worden dat ze ten gevolge van hun beschermde thuissituatie minder weerbaarheid hebben opgebouwd om die verleidingen en risico's het hoofd te bieden.

Voor het beoordelen van déze casus geldt hetzelfde als bij de vorige casus: het gaat er niet om of we de (mede door het geloof geïnspireerde) opvoedings- en levensfilosofie van orthodoxe moslimouders goed- of afkeuren. Hier is slechts de vraag aan de orde in hoeverre de school die filosofie moet respecteren. De Commissie Gelijke Behandeling stelt in haar oordeel dat de school de deelname aan het gemengde schoolkamp verplicht mag stellen, aangezien niet kan worden aangetoond dat de bezwaren van moslimouders overwegend op godsdienstige voorschriften gebaseerd zijn. Ik vind dat een slap argument, want datzelfde argument is, wat het dragen van de hoofddoek betreft, afgewezen. De weigering om zich aan het gemengde, 'losbandige' schoolkamp bloot te stellen is van dezelfde orde als de weigering om de haardos aan de 'losbandige' blikken van jongens en mannen bloot te stellen. Er is geen goede reden om de betrokken leerlingen een alternatieve vervulling van hun leerplicht te weigeren.

Nou ja, er is natuurlijk wel een *pedagogische* reden: het is intens treurig dat de betrokken leerlingen niet op schoolkamp mogen en dus worden uitgesloten van een waardevolle ervaring die in klassenverband geboden wordt. Maar de school zal dat volgens mij moeten accepteren. Een schoolkamp behoort niet tot het wettelijk voorgeschreven schoolcurriculum. En de school heeft de ouders blijkbaar niet het vertrouwen kunnen geven dat zij in staat is een schoolkamp te organiseren dat voldoende tegemoet komt aan het ingetogen, beschermde opvoedingsklimaat dat de betrokken ouders wensen.

Wes Holleman

weblog onderwijs 16-7-2008

<http://www.onderwijsethiek.nl>

¹ <http://www.cgb.nl/cgb332.php>

² <http://www.onderwijsethiek.nl/?p=411>

³ In mijn boekje *Onderwijsethiek* is dit uitgangspunt als volgt verwoord (p. 20, 99, 101-102): 'docenten respecteren de psychische en lichamelijke integriteit van studenten;' zij 'bieden een veilige studie-omgeving;' zij 'stellen de student niet aan negatieve [c.q. 'gevoelige'] ervaringen bloot, tenzij dat noodzakelijk is voor het bereiken van de opleidingsdoelen en het de enige manier is waarop die doelen bereikt kunnen worden. In dat geval zorgen ze ervoor dat de gevolgen van negatieve ervaringen zoveel mogelijk beperkt of geneutraliseerd worden.' URL:

<http://www.onderwijsethiek.nl/wp-content/uploads/2007/04/onderwijsethieknov2006.pdf>.

⁴ <http://boes.org/un/dutun-c.html>

⁵ Zie bijvoorbeeld de hammamscene in de Tunesische film *Halfaouin* (1990).

⁶ Ik laat hier even terzijde dat orthodoxe moslimouders ook nog andere bezwaren tegen het schoolkamp kunnen hebben (halalvoedsel? vijfmaal daags bidden?).